

זבלוטוב עיירת מולדתו היתה בימים ההם שמלפני חמשים שנה מצבר לכל הזרמים והשאיפות שבאו מכל דוחותיה. הרי קוסוב, קוטי, טשורטקוב ויוניץ כל אותה עריסת החסידות שממנה נסתעפו פארותיה לסביבות קרובות ורחוקות, והרי קולומיי על אדמת ההתנגדות שרוח החיה בה רבה הנודע רבי הלל ל"ש (ליכטנשטיין) גדול הקנאים שבדור, שאף שושלות הרביים בסביבה, ר' עזריאל הילדסהימר ראש המדברים באורתודוקסיה הפרנקפורטית — לא זכו בעיניו, לא כל שכן המשכילים-חובבי ציון. הוא ר' הלל שקללותיו שנמכו על חובבי ציון בשנות השמונים והתשעים (זכרונות רבי ענין על כך סיפר בשעתו ר' יהושע טהון ז"ל, ומה חבל שלא הוצאו זכרונות יקר אלה מגנזי ה"היינט"), היו מפורסמות ביותר, הוא עצמו היה חובב ציון מופלא. מהראשונים שרכשו להם נחלאות בפתח-התקה וחתנו ר' עקיבא יוסף שלזינגר הן היה חלוץ המטיפים לדבור עברי ולחקלאות עברית מלפני עשרות בשנים. זבלוטוב נתונה היתה למרותו זמן מה, והשרי דים המועטים מתלמידיו שהכרתי, שמרו ברטט אהבה על זכרו. והם שהיו המתנגדים בעיר שנטו גם בסתר להשכלה. ההשכלה במי שרין באה הן מקולומיי המשכילית והן מטשרנוביץ בירת בוקובינה, והסמוכה לה ביותר. העיירה עצמה — עירוב של משכילים, חסידים, מתנגדים. לא שהיו משוקעים כל אחד בעולמו הרוחני שלו. אדרבא, היו בה חסידים בקיאים פינאומליים בתורת החסידות ובקורות השושלות הרבות של הרביים, אולם יחד עם זה היו ספדי ההשכלה והקלסיקה הגרמנית שגורה על פיהם להפליא. חובבי ציון עדיין מועטים. ציונותם מתבטאה בחברות ל"אהבת ציון" בטרנוב ובפירסום שמות המתנדבים ב"המגיד החדש", לכלל הכרה לאומית עדיין המרחק רב ביותר. מתבטלים חובבי ציון אלה בפני האינטליגנציה היהודית הפרופסיונלית (הרוקח, הרופא וכו') שדבר אין לה עם הכלל היהודי והגרורה אחר הפולנים הנוצרים המועטים בעיר והמצויינים בשנאת ישראל עמוקה. זבלוטוב העיירה היהודית קיומה בעיקר על עשרות הכפרים האוקראינים שבסביבתה. יום שלישי יום היריד הוא היום המבורך שאליו מצפים כל השבוע. הרתוינים ככל שסיפקו קיום מצומצם לתושבי זבלוטוב שופעים היו מאז ומתמיד ארס ושנאה ליהודים, והם הם שערכו פוגרום כהלכתו בזבלוטוב לפני ארבעים שנה (בספטמבר 1903), הלא הוא המאורע שהעלה בראשונה את מאיר הניש על במת הפעילות הספרותית-הצבורית.

לכשתדפדף הקורא בעתונות העברית והלועזית-יהודית בימים ההם תמצא כי הפוגרום הזבלוטובאי עורר תשומת לב במדה מרובה יותר מהפוגרום בהומל שאף הוא חל באותם הימים. הטעם מובן וברור. ברוסיה לא היו פרעות בגדר של חדוש, אולם בגליציה השרויה במדינת הקיר"ה הנאור פרנץ יוסף, היתה בהתפרצות פראית זו באותו יום המד והנהמה — יום השוק שלפני אידיהם — משום הפתעה רבה בעולם.

עצם הפוגרום: ביזה ושוד, פצועים, מהם קשה ומהם קל, ופצועים היו משני הצדדים, וזכורים לנו לטוב אותם הסופרים שסיפרו למשל על "אמיצי הלב אשר גרשו את הפודעים מעל בתיהם באימם עליהם, כי ימסירו עליהם כדורי מות מקני הרובה אשר בידם — — —" ("הזמן" שנה א' גל' 70 עמ' 8) וכן "על מאות ציונים צעירים (מקולומיי) שהיו נכונים ללכת מווינים לזבלוטוב ולעמוד לימין היהודים המוכים, אם תבוא עוד שמועה מחרידה —" ("הצופה" 1903 גל' 221).

רבה היתה ההתעוררות. העתונות הציונית עוררה ברבים על התפשטות ה"אנטישמיות המעשית" בארצות התרבות. מה"וועלט" של הרצל עד ה"ווסחוד" — שהוחרם בשל מאמר הריף על כך (ראה גליון 11 משנת 1904 עמ' 5) — פשטה הזעקת על רעידת אדמת הגולה עקב פוגרום זה, אולם

עובדים עבודה ממש, ובאים מתוך העבודה עצמה לידי הכרת ערכה הרם, בשעה שאנחנו רק דנים על העבודה ומתפלספים ע"ד ערכה. אתם מחיים את העברית בחיים עצמם, ע"י זקוקה לחיים וזקוקה לחיים לה, בעת שאנו "חובבים" ומחבבים את העברית בלהג מלים הרבה ובפלפולי טפל ע"ד העברית — ודוקא בשפות לועזיות". כך ראה מאיר הניש את הציונות בגולה עוד בראשית "פריחתה" לאחר המלחמה העולמית הקודמת ובוזה פתח את שורת מאמריו ב"העבודה" (שנה א' חוב' א'), בטאון הפועל הצעיר בוינה בראשית 1920.

הוא חזה אז מראש אותה ציונות נבובה הבעל-ביתית, המכריזה ומודיעה גם במודעותיה שחובת כל ציוני היא — להשתתף בנשף הרקודים — — — ואנו נוסיף אבתריה — להשתתף בבחירות לסייף ולמועצות העירוניות, והוא פתח ב"העבודה" בשורת מאמרי הסברה על "הגשמת הציונות" שהם דברים פשוטים ונעלים ביותר: עליה ועבודה, אולם ימים רבים היו דברים נבזים — דא — וחמדובר הוא בגליציה — ענין לבטלנים בלבד. פעולתו הצבורית בוינה — אודה — לא נהירה לי ביותר, משחו סיפור על כך מ. אג"ף (ב"הגה" מיום 12.8 שנה זו), אולם קראתי את מכתביו המרובים מוינה שנדפסו ב"דבר" והתומים "מאן דהו" וידעתי שמעטים כמותו ידעו לקיים רציפות רעיונית כזו הנמשכת ממאמרו הראשון ב"הצפירה" עד למאמרו האחרון ב"דבר". ועל כך יבורך.

ג. קרסל

שלטון המעשה (מאה שנה להולדת משה ליב לילינבלום).

גדולה זכותם של תאריכים, שהם מצילים מן הנשיה היות העבר, דומה התאריך לבלם העוצר את גריפת הימים, מאיס מירוצם ומפנם אחרונית, אל מערכות התמולים. התאריכים, הם גם המפרנסים את ההיסטוריונים, ואוי להם ההיסטוריונים המקפחים אותם, את עצמם הם מקפחים, כי התאריך הוא ההיסטוריה.

מאה שנה להולדת משה ליב לילינבלום, תאריך נכבד ההיסטוריה נכבדה. ואין ההיסטוריה מתקפת בהפחתת ל"ד שנות העדרו, מתר"ע שנת פטירתו, כי היותו עומדת לו אף בהעדרו. יש פנתיאון של אידיאות, שאין ההפסד והכליון שולטים בו, ולילינבלום הוא מהמאשרים שנצטררו בפנתיאון זה. רובי גיליו, הנפתחים בשער המאה, בשער היום הם נפתחים. אנו דחקנו מהם, אך הם לא רחקו מאתנו. יש שנוי נוסח, הבדל צורה וסגנון, אך אין חילוק דעות, ואף אין שנוי מזג. הסעדה הסוערה והספינה הנטרפת — אותו הציר בדירוג המחשבה, מאמץ המעשה לישע והצלה — אותו העיקר בכוון הפעולה.

תקופת אחריתו היא תקופת הבראשית בדור המעשה. הלהט המרדני שקנן בו, צמח והרועה תלמי-התחיה. מכוועו הסוער הפיח את רוח המעשה באידיאות הגאולה, שהיו נתונות לכמישה על גבי טס הזהב של חלומות הפנ, חלומות של תקומה וגאולה עטורי-אגדות ומשובצי-הנסים. מזה — עני ורוכב על חמור ומזה — "צ'רטר" דואה על שטיח-היקר של ארמונות קושטא. לא הא ולא דא. הידד ה"עו"! ובמקום שיש עזים, יש אילנות מוריקים, יש מדשאות, יש דיר ויש רועה, יש אהל ויש בית ויש ישו.

אפשר וענין ה"עו" — אגדה היא, כלומר, מימרא זו, המעדיפה צירוף "הקטנות" למעשה גדול על פירוט המעשה הגדול ל"קטנות". אפשר שנאמרה ואפשר שלא נאמדה, ואם נאמרה, אפשר ולא היתה אלא פליטת-פה של חובב ציון נסער וקפדן, שמצא את קרדומו בעבודת ה"חברה קדישא" באודיסה ולבו נפעם בדופק התחיה של גדרה, של עקרון ושל ראשון-לציון. אולם, אין

באותה שעה ישבו נפגעי הפוגרום יראים וחרדים לתבוע את דינם מהפורעים שהיו ידועים ומוכרים היטב לכל אנשי העיר. אפשר ולא היו נתבעים כלל וכלל לדין אילולי מאיר הניש הצעיר, שהזעיק את דעת הקהל והצליח על ידי כך להושיב את הפורעים על ספסל הנאשמים.

הוא כבר עזב את זבלוטוב ועבר לקולומיי. בקולומיי השפעת התנועה הציונית רבה ביותר. ראשה ד"ר רוזנהק ממשתתפי הקונגרס הראשון מפתח תעמולה ציונית רחבה ואליו פונה הניש שיעורד תנועה לתבוע לדין את פורעי זבלוטוב על אף אדישותם של הנפגעים. המכאוב שבדבר הוא לא רק שיש צורך, לעורר את היהודים שם (בזבלוטוב) לדרוש משפטים, אלא שד"ר שור-ראש הסוציאלימוקרטים בקולומיי, יהודי כמובן, נואם בפני בני מפלגתו בעידו על מאורעות היום ומשלב בנאומו זה דברים מעין אלה לצידוק הפוגרום: "ליהודים בזבלוטוב שבה פעולתם אל חיקם. המה העוכ-רים את האכרים, מרמים אותם ופושטים מעליהם את עורם — המה הגורמים את הפרעות. המה... היהודים". ככה מעורר מאיר הניש את דעת הקהל במאמרו הראשון שנדפס ב"הצפירה" (1903 גל' 218).

מאמר זה הנוקט לשון חריפה נגד המתבטלים והמתחבאים בחוריהם שבעירו ונגד ההתבלבלות היהודית הגלויה וכן פעילותו בכיוון זה בקולומיי גרמו לכך שנתעורר המשפט ב"1904 וד"ר שור שנבחר מטעם ה"אוניא" בוינה למגן על היהודים במשפט נאלץ להסתלק ולפנות מקומו לד"ר ציפסד מוינה.

אמת, משלושים ואחד הנאשמים יצא שלישי זכאי לגמרי והשאר נידון למאסר מן חמשה ימים עד חמשה חדשים, אולם עמידתם הנאה של היהודים במשפט (תיאורים נרחבים ב"הצופה", "הצפירה", ה"וועלט" 1904 גל' 10, 12 ועוד) וראי שיש לזקוף על חשבונו של הניש שפעולת ההתעוררות שלו השתרעה ממקום המשפט עד ה"וועלט" הוינאי.

לראשית זו בא המשך והוא עריכת עתונות בסטניסלוי והשתתפות קבועה ב"הצפירה" שם היה שופרה של יהדות גליציה בכל הנוגע לציונות והתנועה העברית. ברם המשך-אמת לדאשיתה רואה אני בהתמסרותו בכל לבו ונפשו לרעיון תנועת העבודה בכלל ול"הפועל הצעיר" בפרט עם תום המלחמה הקודמת.

וראוי לדעת, רחוקים ומרוחקים היו הוגי דעות הציונים וגם הפרוגרסיביים ביותר מתנועת העבודה הארצישראלית. הימים — כך סיפור י. שפרינצק בנשף המסיבה למאיר הניש — ימי ביקוש "הסכמות" במערב לרעיון, הפועל הצעיר, אולם השמות המפוארים מאנו לצרף חתימותיהם ונצטרפו דוקא אותם סופרי "הצפירה" היקרים — למעשים ולפעולות. אחר הראשונים — כאיר הניש.

בתרע"ט נוסד "הפועל הצעיר" בוינה והרי מה שמספר "הפועל הצעיר" הארצישראלי (תרע"ט גל' 20 עמ' 17) על כך: "את האספה (המיסדת) פתח הח' מאיר הניש, וקידם בברכה את הנאספים בשפה העברית. הוא דיבר ע"ד תפקיד "הפועל הצעיר", העלה את זכר החלוצים שנפלו חלל על אדמת א"י — — — אין צורך לומר שלשון זו הן בתכנה והן בלבוש עברי לא היתה מהמקובלות אז ולא רק אז אלא גם שנים רבות לאחר כך.

אנו בני הדור הצעיר וזכרים יפה את הציונות הרשמית בגליציה השטופה כל הימים בבחירות שונות ובלעז הפולני והעברית מטופחת רק על ידי תנועות הנוער (בראש ובראשונה "השומר הצעיר")! וללא כל סינע וסעד מצד מנהיגים ציונים אלה. אנו שמענו לעתים קרובות דברים שיצאו מפיו צמרת ציונית זו על ה"ריינינס" שלנו הן בעבודה והן בתקומת לשוננו, אולם מי כמונו ידענו יפה את הפיליסטריות שבכך. מה קרובים איפוא היו לנו דברים כמו אלה: "לא פעם הריני מתקנא בכם רבותי הארצישראלים. אתם שם חיים ומחיים, בעוד שאנו, פה, רק מדברים על דבר תחיה. אתם